

Warszawa, dnia 12 grudnia 2008 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

RPO-604624-I/08/MK/MZ

00-090 Warszawa   Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 0-22 827 64 53

Abstrakt

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie, iż dekrety z dnia 12 grudnia 1981 r.: o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29 poz. 154 z 1981 r.); o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 29, poz. 156 z 1981 r.); o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 29, poz. 157 z 1981 r.) - są niezgodne z art. 31 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 i 3 Konstytucji PRL, oraz o stwierdzenie, że uchwała Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (Dz. U. Nr 29, poz. 155 z 1981 r.) jest niezgodna z art. 8 ust. 2 i 3 w zw. z art. 31 ust. 1 w zw. z art. 33 ust. 2 w zw. z art. 30 Konstytucji PRL.

W powszechniej opinii jednym z najbardziej dramatycznych oraz destrukcyjnych wydarzeń dla wolności i praw człowieka w Polsce, mających swoje skutki w pewnych wymiarach także do dnia dzisiejszego, było wprowadzenie przez Radę Państwa stanu wojennego w grudniu 1981 r. Do dnia dzisiejszego nie doszło jednak do zbadania konstytucyjności tych wszystkich aktów normatywnych, jakie Rada Państwa wydała w związku z jego wprowadzeniem. W konsekwencji, osoby pokrzywdzone działaniem oprawców komunistycznych mają utrudnione a niekiedy zamknięte drogi dochodzenia swoich wolności i praw w demokratycznym państwie prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich składając wniosek stara się zatem ułatwić jednostkom

pokrzywdzonym działaniem osób wchodzących w skład aparatu represji państwa totalitarnego dochodzenie moralnego i prawnego zadośćuczynienia oraz uczynić zadość sprawiedliwości dziejowej. Urzędowe stwierdzenie niekonstytucyjności tychże dekretów - konieczne ze względu na ochronę konstytucyjnych praw i wolności - jest również procesowo istotne do rozstrzygnięcia przez organy sprawujące wymiar sprawiedliwości kwestii ewentualnego ponoszenia odpowiedzialności przez osoby, które swoim działaniem doprowadziły do wydania tych dekretów.

Stan wojenny został wprowadzony uchwałą Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (Dz. U. Nr 29, poz. 155). Podjęcie stosownej uchwały przez ten kolegialny organ odbyło się w oparciu o stan normatywny, na który składały się opublikowane w tym samym Dzienniku Ustaw z dnia 14 grudnia 1981 r. w/w dekrety Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r.

W momencie wprowadzenia stanu wojennego obowiązywała w Polsce Konstytucja PRL z dnia 22 lipca 1952 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z dnia 21 lutego 1976 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 36).

Zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji PRL ścisłe przestrzeganie praw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej było podstawowym obowiązkiem każdego organu państwa i każdego obywatela. Ustęp 2 cytowanego artykułu stanowił, iż wszystkie organy władzy i administracji państwowej działają na podstawie przepisów prawa.

Rada Państwa była - zgodnie z postanowieniami Rozdziału 3 Konstytucji PRL - naczelnym organem władzy państwowej i w świetle wyżej cytowanych postanowień art. 8 Konstytucji PRL, była umocowana do działania wyłącznie na podstawie przepisów prawa, a ścisłe przestrzeganie praw było jej podstawowym obowiązkiem.

Konstytucja PRL z 1952 r. przyznała wprawdzie Radzie Państwa kompetencję do wydawania dekretów z mocą ustawy, jednakże prawo to nie było bezwzględne.

Zgodnie bowiem z treścią zdania pierwszego art. 31 ust. 1 Konstytucji PRL Rada Państwa była upoważniona do wydawania dekretów z mocą ustawy jedynie w okresie między sesjami Sejmu.

Tymczasem w grudniu 1981 r. trwała trzecia sesja Sejmu VIII kadencji, na którą Sejm PRL został zwołany uchwałą Rady Państwa z dnia 24 marca 1981 r. (por. Monitor Polski Nr 8, poz. 62).

Oznacza to, iż Rada Państwa wbrew literalnemu brzmieniu Konstytucji PRL wydała w dniu 12 grudnia 1981 r. dekrety dające podstawę do wprowadzenia stanu wojennego, nie będąc organem do tego uprawnionym.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił nadto, że możliwość wprowadzenia przez Radę Państwa stanu wojennego na części lub na całym terytorium przewidywał art. 33 ust. 2 Konstytucji PRL z 1952 r. Od chwili wejścia w życie Konstytucji nie zostało jednak uchwalone ustawodawstwo, które precyzowałoby formę prawną aktu normatywnego, na podstawie którego Rada Państwa mogła wprowadzić stan wojenny. Nastąpiło to dopiero w dekreście z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, który doprecyzowywał w/w normę konstytucyjną, stanowiąc w art. 2 ust. 1 dekretu, iż wprowadzenie stanu wojennego następuje w drodze uchwały Rady Państwa.

Pozycje, pod jakimi kolejne akty normatywne dot. stanu wojennego zostały umieszczone w publikatorze, wskazują na to, w jakiej kolejności były przyjmowane przez Radę Państwa oraz inne organy władzy publicznej. Dekret o stanie wojennym, który precyzował normę konstytucyjną z art. 33 ust. 2 został umieszczony w Dzienniku Ustaw z 1981 r. Nr 7 - jako pierwszy, pod pozycją 154. Następnie pod pozycją 155 umieszczona została uchwała Rady Państwa w sprawie wprowadzenia stanu wojennego. Natomiast pod kolejnymi pozycjami w Dzienniku Ustaw promulgowane zostały pozostałe zaskarżone w omawianym wniosku dekrety Rady Państwa.

Stwierdzić zatem należy, że Rada Państwa podjęła jako pierwszą decyzję o wydaniu dekretu o stanie wojennym - do czego nie miała uprawnień, a dopiero na podstawie tego - nielegalnie uchwalonego dekretu podjęła uchwałę w sprawie wprowadzenia stanu wojennego. Skoro Rada Państwa nie była upoważniona do wydawania w grudniu 1981 r. dekretów z mocą ustawy, *stad per analogiam* nie miała również upoważnienia do precyzowania - dodatkowo w formie uchwał (czyli aktów niższego rzędu) wydawanych na podstawie dekretów - poszczególnych norm Konstytucji PRL, w tym normy wyrażonej w art. 33 ust. 2 i mając na względzie powyższe, Rada Państwa wydając przedmiotową uchwałę przekroczyła swoje upoważnienie ustawowe, naruszającym tym samym postanowienia Konstytucji PRL.

Rzecznik podkreślił nadto, że najistotniejszym wzorcem kontrolnym jest obecnie obowiązująca Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. i co do zasady to jej postanowienia stanowią podstawę kontroli dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny. Jednakże wyjątek od powyższej zasady stanowi sytuacja, gdy Trybunał dokonuje oceny w zakresie zgodności kompetencyjnej i proceduralnej aktu wydanego przed dniem wejścia w życie obowiązującej Konstytucji. Jak wynika bowiem z utrwalonej linii orzecznictwa Trybunału - cytowanej we wniosku - „dla oceny konstytucyjności treści normy prawnej miarodajny jest stan konstytucyjny z dnia orzekania, przy ocenie zaś kompetencji prawotwórczej do wydania badanego przepisu i trybu jego ustanowienia - stan konstytucyjny z dnia wydania przepisu”.

W świetle powyższego oraz mając na uwadze fakt, iż zaskarżone w omawianym wniosku akty normatywne zostały opatrzone datą 12 grudnia 1981 r., uznane zostało we wniosku, że podstawą kontroli ich legalności - w zakresie kompetencji do ich wydania (zgodności formalnej) winna być Konstytucja PRL z dnia 22 lipca 1952 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z dnia 21 lutego 1976 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 36).

Uobli
12.12.08